

A történeti források szerint felesége, Nápolyi Johanna beleegyezésével meggyilkolt András herceg sírja – írta 1826-ban a *Tudományos Gyűjtemény* Régiségek rovatában Goró Lajos – Nápolyban található, a

„Sz. Januárius püspöki templomban, a' sekrestye ajtaja mellett jobbra. Emlék-köve négy szegletű fejr márványból van szépen kifaragva. Közepét egy párkány, szegeleteit négy tzipmer-mező ékesíti. A' felső két mezőbe, melly tojás kerekességű, 's mellyet egy gerenda balról jobbra két egyenlő részre oszt, négy lilium vagyon kivágva. Az alsó két tzipmer-mező karika formájú, egyikben balról egy koronázott – a' másikban egy pikkelyes oroszlány van.”

Goró közölte a két címer között elhelyezkedő sírfelirat szövegét, illetve annak a fehér márványtáblának a feliratát, amely a síremlék előtt, a padlón található, s amely arról tudósít, hogy András herceg sírját a templomnak az 1732-es földrengést követő 1733. évi helyreállításakor helyezték át a sekrestye mellé.²⁹

PAPP JÚLIA

Könyvtári állások betöltése a Széchényi Könyvtárban 1896-ban. E rövid tanulmány megkísérli bemutatni – fennmaradt írásbeli dokumentumok alapján – hogyan kerültek betöltésre az állások a millennium évében a Széchényi Könyvtárban, akkori nevén: a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárában.

Vizsgálódásaink a következő kérdésekre keresik a választ. Kik pályáztak könyvtárosi állásra a kor egyik meghatározó jelentőségű intézményébe? Ennek bemutatása szociográfiai jellegű – s bár a minta igen szűk, mint cseppben a tenger, tükröződik benne a társadalmi valóság. Kiket találtak alkalmasnak az állás betöltésére, milyen elvárásoknak kellett a pályázóknak megfelelniök, mi volt tehát a felállított követelmény-rendszer? Ez a válasz már szorosan a könyvtárosképzés témaköréhez kapcsolódik. Végül: milyen módszerrel történt a kiválasztás, s az adott esetekben hozott döntéseket igazolta-e az idő?

²⁹ *Tudományos Gyűjtemény* 1826. VIII. 132–134. A síremlék későbbi ismertetései közül l.: HOVÁNYI Ferenc: *Olasz út 1850-ben. I–II.* Bécs, 1851. II. 137.; ZÁDORI Ev. János: *Utivázlatok Olaszországból, 1867.* = *Magyar Sion* 1868. 708.; SIMONYI Ernő: *András magyar királyfi sírja Nápolyban.* = *Századok* 1868. 211–212.; ÓVÁRY Lipót: *A nápolyi magyar történelmi műemlékek.* = *Budapesti Szemle* 1874. (4.) 407–408.; *A magyar nemzet története.* (Szerk.: SZILÁGYI Sándor) III. köt. *Az Anjou ház és örökösei. (1301–1439).* Írták: PÓR Antal és SCHÖNHERR Gyula. Bp. 1895. 172–173. o. közötti táblán a síremlék fényképével.; Dr. MISKOLCZY István: *András herceg tragédiája és a nápolyi udvar. I.* = *Századok* 1928. 7–8. sz. 799–800. BANFI, Florio: *Ricordi Ungheresi in Italia.* Roma, 1942. 101–102.; GENTHON István kiadatlan kézírata a magyar vonatkozású külföldi művészeti emlékekről. /MTA Művészettörténeti Kutatóintézet Adattára, MKI – C – I – 36./; CSAPODINÉ GÁRDONYI Klára: *Anjou Endre bibliája.* In: *Eszmetörténeti tanulmányok a magyar középkorról.* (Szerk.: SZÉKELY György) Bp. 1984. 390.; BELLÉR Béla: *Magyarok Nápolyban.* Bp. 1986. 44–45.; CSORBA László: *Magyar emlékek Itáliában.* Benda FOTO 2003. 54, 57.

Tárgyunk forrásai a Széchényi Könyvtár irattárában találhatók. A pályázók személyi anyagai természetesen már nincsenek itt, de a belőlük készült táblázatos kimutatás megvan. Fennmaradtak a szakmai vizsgák jegyzőkönyvei és a mindezeket összefoglaló értékelések és a kinevezési javaslatok.¹

1896-ban a Széchényi Könyvtárban két ún. „segédi” állás betöltésére került sor nyilvánosan meghirdetett pályázat útján: egy könyvtárosi és egy levéltárosi állásra a könyvtár levéltári osztályán. Ez utóbbi nem a Kézirattárat jelentette, hanem az ekkor még létező Levéltári osztályt, amelyet csak a két világháború közötti korszakban csatolnak véglegesen az Országos Levéltárhoz. Ezenkívül betöltöttek még egy segédi állást a könyvtárban, de ezt a pályázatás mellőzésével: a kiváló képességű Melich János – aki később a könyvtár igazgatója lett – személyre szóló meghívást kapott az állásra. Kivételek tehát akkor is voltak, de ez esetben teljes joggal.²

A „segédi” állás – más korabeli dokumentumokban „gyakornoki” megjelöléssel – előszobája volt a „segédőri” állásnak, amely már megbecsült státusz volt, hiszen fölötte már csak az „őr”, a custos állt, a könyvtár vezetője. Ugyanígy őr állt a Múzeum többi részlege, a Régiségtár, a Természetiek tára és a többi tár élén, (osztályöröknek is nevezték őket), míg fölöttük az egész intézmény vezetője, a Nemzeti Múzeum igazgatója állt. A segédőrök tudós férfiak voltak: 1892-ben a Nemzeti Múzeum 26 szaktisztviselőjéből 13 volt a Magyar Tudományos Akadémia tagja. A segédek felvételénél tehát már e tudós gárda utánpótlására is gondolni kellett.

A könyvtári állás betöltésére 1896 januárjában, a levéltári állás betöltésére júliusban került sor, de a könnyebb áttekintés érdekében e kettőt összevontan ismertetjük. Az első alkalommal hét, a második alkalommal négy pályázat érkezett, de egy pályázó mindkét esetben jelentkezett, tehát összesen tíz pályázóval foglalkoztak. A tizenegyedik pályázónak, aki már évekkal azelőtt volt egyszer a könyvtár napidíjasa, s azóta a Pénzügyminisztérium irodatisztjeként működött, iratai nem érkeztek be időre, s a felvételi vizsgán sem jelent meg, így őt mellőzni kellett.

A tíz pályázóból hat tanár, közülük az egyik Pesten az országos közoktatási tanácsnál van alkalmazásban, egy tanárjelölt, aki jelenleg is mint napidíjas a könyvtárban dolgozik, egy végzett bölcsészhallgató, aki szintén már másfél évig volt a könyvtár napidíjasa és jelenleg katonai szolgálatát tölti, egy lapszerkesztő és egy volt katolikus pap, jelenleg állástalan. Egy sincs közülük pesti születésű, hárman származnak Erdélyből, de a pályázat benyújtásakor már valamennyinek van budapesti szállása, legalábbis lakcíme. A századvégi főváros értelmiségét tehát a vidék szállítja. Nyolcan folytattak egyetemen bölcsészettudományi tanulmányokat (hatan Budapesten, egy fő Kolozsvárott, egynél nincs megjelölve), négyen szereztek doktorátust. Egy fő járt külföldi egyetemeken is (München, Erlangen). Szerepel egy katolikus és egy evangélikus teológiai végzettség. Egy fő katolikus teológiai tanulmányait megszakítva váltott át világi egyetemre.

Szaktárgyaikat tekintve dominál a magyar nyelv és irodalom, egy fő klasszika-filológus, van egy földrajz-történelem szakpárosítás és egy történelem és segédtudományai végzettség. Hármuknál szerepel még az esztétika, a latin nyelv és irodalom, egynél a német nyelvészet és egynél a művészet-történet. A pályázatokat értékelő Fejérpataky László, a könyvtár akkori őre (vezetője) a túltengő magyar irodalmi végzettségről azt írja, hogy az „mindenesetre oly diszciplína, melynek művelése

¹ OSzK Irattár 85/1896, 391/1896.

² Melich János (1872–1963) nyelvész, egyetemi tanár, az MTA tagja. 1896-tól a Széchényi Könyvtár munkatársa, 1916-tól a Nyomtatványi osztály vezetője, 1919–1922 között a könyvtár igazgatója.

a Múzeumi könyvtárnak mint legnagyobb hungaricum-könyvtárnak tudományos céljaihoz tartozik”, de kevesli a történeti végzettségük számát.³

Nyelvtudás tekintetében a pályázók közül a német nyelvet valamennyien, a latin nyelvet egy kivételével megjelölték, a franciát hatan, a hetedik még tanulja, az angolt hárman, románt ketten, olasz egy, görög egy, szláv nyelveket egy fő „érti”, szerbül és horvátul egy fő beszél. A nyelvtudásnak természetesen fokozatai vannak, a nemcsak értő és fordító, hanem beszélő szintet csak kevesen érték el. A pályázatok elbírálásánál a nyelvismeretnek fontos szerepe volt; Fejérfpataky így ír erről a könyvtárosi állásra pályázók értékelésénél:

„Általában valami kiváló nyelvismeretet a folyamadók közül egyik sem mutathat föl Fülöp Sándoron kívül, ki a németen és francián felül a Múzeum könyvtára nézve fontos román és szerb nyelveken is bír némi jártassággal...”

A könyvtári állás pályázati feltételeinél a szláv nyelvek tudása valamint a paleográfiai ismeretek előnyt jelentettek volna, de ezeket az előnyöket úgyszólván egyik sem igényelheti – megint csak Fejérfpatakyt idézve.

Komolyabb irodalmi munkásságot csak ketten tudnak felmutatni, nem véletlen, hogy ők lesznek a pályázat nyertesei. (Esztegár László, Bartha József.) Rajtuk kívül még négyen hivatkozhatnak nyomtatásban megjelent művekre, egy hivatkozik, de nem bizonyítja, egy fő kéziratban meglévő dolgozatokat említ, kettőnek még nincs irodalmi munkássága, igaz, ők a legfiatalabbak: 23, ill. 24 évesek.

Életkor szerinti megoszlás: 23–24 éves 3 fő, 26–30 éves 3 fő, 34–38 éves 3 fő, és egy fő 47 éves. Itt egy rendkívüli esetről van szó: Holló Istvánt 22 évi tanári működése után nagyothallása miatt nyugdíjazták. E testi fogyatékosága miatt Fejérfpataky nem tartja alkalmasnak könyvtári munkára, de akadályt jelent kora is.

„A segédi állás – írja Fejérfpataky – pályája kezdetén álló, tudományos ambícióval bíró, a Nemz. Múzeum céljai iránt lelkesülő egyénnek való. Csak ilyenből képezhető a Múzeum tudományos és kulturális céljait teljesen felfogó és a succrescentiát (fel-növekvő utánpótlást) biztosító jó tisztviselő. A segédi állás egy pályának kezdete, nem pedig befejezése.”

Holló István foglalkoztatását csak úgy tudná elképzelni – sőt ez esetben örömmel is venné – ha erre a minisztérium külön keretet biztosítana. A betöltendő állásra való felvétele viszont káros precedenst teremtene.⁴

A segédi állás betöltésének feltételeit a Magyar Nemzeti Múzeum 1889-ben kiadott Szervezeti és szolgálati szabályzatának 9. paragrafusa írta elő. Ezek a következők voltak: egyetemi vagy más felsőbb iskolai végzettség, magyar történeti és irodalomtörténeti vagy diplomatikai ismeretekben való jártasság, a magyaron kívül még két élő nyelv s lehetőleg a latin nyelv tudása, egy vizsga sikeres letétele. Hivatkozott a szabályzat a köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. évi 1. tc. 1. és 3. paragrafusában foglaltakra, mint amelyek általánosan irányadóak. Innen megtudhatjuk, hogy Magyarországon ekkor a főbb köztisztviselői állások betöltésénél – az igazolt elméleti képzettségen és két év közigazgatási gyakorlaton felül – a jelölteknek egy közigazgatási vizsgát is le kellett tenniük, amely írásbeli és szóbeli részből állt. A vizsgáztatás tehát – állami állások betöltésénél – törvényben

³ Fejérfpataky László (1857–1923) történész, egyetemi tanár, az MTA tagja. A történeti segéd-tudományok – oklevéltan, címertan, genealógia – tudományos igényű művelésének megalapozója. 1882-től a Széchényi Könyvtár munkatársa, a levéltári osztály vezetője, 1894–1919 között a könyvtár vezetője (igazgatója), 1916–1923 között a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója.

⁴ A pályázók életrajzait l. a Függelékben.

előírt általános gyakorlat volt. Az Egyetemi Könyvtárnál például a végleges állásra való kinevezést már 1847-től egy belső vizsga sikeres letételéhez kötötték. Ennek tárgyai voltak: könyvészet, könyvtártan, irodalomtörténet, nyelvek közül a latin, görög és a német. Ilyen vizsga alapján utoljára 1898-ban vettek fel könyvtárost az Egyetemi Könyvtárban, később már nem követelték meg a vizsgát.⁵

Érdekes, hogy a Széchényi Könyvtárban nem szerepel a „könyvészet”, „könyvtártan” elnevezés a vizsga tárgyai között, de lényegében hasonlót körvonalaz Fejérpataky, amikor ezt írja: „Az általános irodalmi tájékozottság, mely könyvtári szolgálatban elengedhetetlen kellék ...” A kiértékeléseknél Fejérpataky többször hangsúlyozza „előtanulmányaiknál és hajlamaiknál fogva”, tehát a könyvtári szolgálatra való alkalmasság nemcsak tudás, hanem „hajlam” dolga is, mint azt korábban már idéztük: „tudományos ambícióval bíró, a Nemzeti Múzeum céljai iránt lelkesülő” egyéneket kívántak alkalmazni.

A vizsgánál a szervezeti és szolgálati szabályzat értelmében jelen kellett legyen a Nemzeti Múzeum igazgatója (jelen esetben Szalay Imre) mint a bizottság elnöke és két vizsgáztató: az illetékes osztály öre (esetünkben Fejérpataky László) és egy meghívott külső szakember. A könyvtárosi állás betöltésénél a külső szakértő Szinnyei József egyetemi tanár volt (ő a nyelvész Szinnyei József, a bibliográfus id. Szinnyei József fia), a levéltárosi állásra pályázóknál Tagányi Károly országos allevéltárnok. Jelen volt még a könyvtár egy-egy munkatársa mint jegyzőkönyvvezető. Ezúttal külön-külön tárgyaljuk a könyvtárosi és levéltárosi vizsgák lefolyását, az utóbbi speciális volta miatt.

Szinnyei József irodalomtörténeti kérdéseket tett fel: Balassi Bálint, Zrínyi Miklós, Pázmány Péter, Faludi Ferenc, Apor Péter, Toldy Ferenc élete és munkássága volt a kérdés tárgya, de elhangzott olyan kérdés is, amely pl. a 17. század legkiválóbb epikusait, a 18. század költői irányait, vagy Kazinczy hatását a magyar irodalomra tudakolta. A jövőendő könyvtárosának szóltak az olyan kérdései, mint pl. melyik a legrégebb magyar kódex, melyek a legnevezetesebb magyar nyelvemlékek, milyen életrajzgyűjtemények tartalmazzák a magyar írók életrajzát, milyen népköltési gyűjteményeket ismer a vizsgázó.

Fejérpataky László kérdései sokkal inkább történeti jellegűek és könyvtár-centrikusabbak. Többek között: milyen krónikákat ismer a 14. és 15. századból, mit tartalmaz Anonymus krónikája, a 16. század magyar történelmi irodalmának emlékei, a 18. század magyar történetírói, a legrégebb magyar költői nyelvemlék, a legrégebb magyarországi nyomtatvány, a legelső magyarnyelvű nyomtatvány, hol vannak kiadva a legrégebb magyar törvények, vannak-e oklevelek az Árpád-korból, milyen mű tartalmazza a régi magyar könyvek repertóriumát, ki volt Verbőczy, hogyan van a római naptár beosztva? Kérdései igazodnak a jelölt végzettségéhez, speciális ismereteihez is, pl. a volt katolikus paptól a régi magyar misekönyvek és a magyar szentek után tudakozódik. Arra a kérdésre viszont, hogy miből lehet a hazai misekönyveket megkülönböztetni a külföldiektől, nem biztos, hogy egy vidéki volt katolikus pap válaszolni tudott volna. Bár az illető vizsgáját egyhangúlag elfogadták, értékelő jelentésében róla írta Fejérpataky, hogy általános irodalmi tájékozottsága „sok kívánnivalót hagy maga után”. A latin filológiával foglalkozó jelöltől a középkori latinság segédkönyvei, a magyarországi latinság szótára és Du Cange glosszáriuma után tudakozódott. Általában ő egy jelöltnek több kérdést tett föl, mint Szinnyei, néha öt-hatot is. Ő tette fel az egyetlen könyvtártani kérdést: milyen rendezési elvek szerint rendezte iskolája könyvtárát?

A levéltári állás betöltésénél a kérdések nagy része speciálisan jogtörténeti jellegű, pl.: melyik a legrégebb alaptörvény, a nádori méltóság eredete, hatásköre, a hiteles helyek mibenléte, a vármegyék szervezete, a szabad királyi városok jogállása, a rendi országgyűlés, a jobbágyi kilenced, a jobbágyok szabad költözésének joga, mikor telepedtek le a kunok Magyarországon, milyen jogokat gyakorolhatott Hunyadi János mint kormányzó, Erdély közjogi helyzete, mikor szervezték a Helytartóta-

⁵ Vö. TÓTH András–VÉRTESY Miklós: *A Budapesti Egyetemi Könyvtár története (1561–1944)*. Bp. 1982. 307.

nácsot stb. A kérdések másik része formai jellegű, azaz a diplomatika tárgyköréből való: milyen korból származnak a legrégebb magyar oklevelek, mik a címeres levelek, az oklevelek keletkezésének kérdései, milyen okleveleket adnak ki egy donatio (adományozás) során, középkori oklevelek gyakorlati olvasása és értelmezése.

A nyelvi felkészültséget fordítási gyakorlattal és beszélgetéssel vizsgálták. Valamennyi pályázónak kellett latinból fordítania (többnyire a Budai Krónikából vagy egy középkori oklevélből), az élő nyelvekből irodalmi szöveget vagy hírlapi cikket kaptak a jelöltek. (Franciából pl. Lamartine és Molière műveiből.)

A vizsgabizottság tíz pályázó közül hétnek vizsgáját egyhangúlag elfogadta, kettőt szavazattöbbséggel fogadott el (az egyiket csak doktori címére való tekintettel!) és egyet elutasított „előtanulmányainak és nyelvismeretének hézagosa miatt”. A kinevezési feltejtészeket – bő indoklással – Fejérpataky László írta meg, mindkét állásnál rangsorolva három-három pályázót jelölve meg. Javaslatait elfogadták s az állást a két első helyre rangsorolt pályázó nyerte el: Esztegár László és Bartha József. A választást igazolta az idő: Esztegár László néhány év alatt országosan is elismert könyvtári szakember lett. Számos könyvtártani tanulmányt közölt – pl. ő ismertette először Magyarországon az Egyetemes Tizedes Osztályozás rendszerét – és több külföldi konferencián képviselte hazánkat. Korai halála miatt sajnos csak kilenc évig lehetett a könyvtár munkatársa. Beigazolta azt, amit Fejérpataky László írt róla: „...hajlamai kiválólag könyvtári szolgálatra buzdítják. ... Fellépése, feleletei és hajlamai bennem azt a meggyőződést keltik, hogy belőle a könyvtárnak hasznos tisztviselője képezhető ki.” Esztegár László ekkor 26 éves volt – meghalt 35 évesen. A levéltári státust a 30 éves Bartha József nyerte el, de sajnos csak két évig volt a könyvtár munkatársa, ezután visszatért a tanári foglalkozáshoz. Itt sikeres pályát futott be: tankerületi főigazgató lett és jelentős irodalmi munkásságot fejtett ki főleg a magyar irodalom oktatása terén. Fejérpataky őt így jellemezte: „...megállapodott, komoly, tudományokkal behatóan foglalkozó egyén hatását teszi, ki palaeographiai és diplomatikai előismereteinek gyakorlati úton leendő fejlesztésével hasznos tagja lesz a könyvtár tisztí karának.” Fejérpataky őt azzal a Horváth Sándorral szemben részesítette előnyben, aki már előzőleg másfél évet töltött mint napidíjas a levéltári osztályon, tehát ő birtokában volt azoknak a paleográfiai és diplomatikai ismereteknek, amelyeket Bartha Józsefnek még ezután kellett megszereznie. Fejérpataky mégsem Horváth Sándor mellett döntött, mert hiányolta benne „a komoly tanulmányoknak és kellő szorgalomnak jeleit”, jóllehet képességeit, tehetségét nem vonta kétségbe. Az emberi adottságok tehát többet számítottak szemében, mint egy speciális tárgyi tudás. Horváth Sándorból azonban mégis levéltáros lett, 1918-ban már országos levéltárnokként látjuk viszont – úgy látszik, az ambícióhoz később megjött a szorgalom is. Pályázata idején mindössze 24 éves volt.

Összegezeként megállapíthatjuk, hogy a múlt század végén a Széchényi Könyvtárban igen gondos válogatás alapján, minden szempontot mérlegelve történt az állások betöltése. A jelöltnék meg kellett felelnie az általános követelményeknek: megfelelő szakképzettség, általános tájékozottság és nyelvismeret. Ezen túlmenőleg azonban csak az jöhetett számításba, akiben tudós hajlamot, megfelelő szorgalmat és komolyságot véltek felfedezni s akitől remélhető volt, hogy belőle a Nemzeti Múzeum céljai iránt elkötelezett és a tudományos utánpótlást biztosítani tudó munkatárs válik. Nagyon is tisztában voltak azzal, hogy a könyvtár lelke a könyvtáros, amit Toldy Ferenc, az Egyetemi Könyvtár igazgatója így fejezett ki:

„A könyvtárnok az, ki a könyvtárnak vagy megőző betűje, vagy verőszíve, ő képes a leggazdagabb gyűjteményt holt tetemmé lelketleníteni, mint képes azt, ha magát nem ragyogó, de annál melegítőbb hivatásának egész lélekkel és szívvel oda adja, élő hatalommá emelni. Példa mindkettőre van. Közép itt nincsen.”

E mondatokat 1843-ban írták le – maig időszerűek.

Függelék

A pályázók életrajza

DR. BARTHA JÓZSEF (1866–1950). Gimnáziumi tanulmányait Egerben végzi. Papnövendék a ciszterci rendben, amelyből később kilép. Két év teológiai képzés után tanulmányait a budapesti egyetem bölcsészkarán folytatja. Szaktárgyai: magyar nyelvészet és irodalomtörténet, latin filológia. 1895-ben doktorál. Helyettes tanár a nagybecskereki főgimnáziumban. A könyvtárban a levéltári állás pályázatának nyertese. A könyvtár munkatársa 1896. aug. 13-tól 1898. júl. 3-ig, ezután tanár a budapesti VIII. kerületi áll. főgimnáziumban, amelynek 1922-től igazgatója. Később tankerületi főigazgató. A budapesti tankerületben a magyar nyelv és irodalom szakfelügyelője. Jelentős szakirodalmi munkásságot fejtett ki.

DR. ESZTEGÁR LÁSZLÓ (1870–1905). Erdélyi örmény családból származott, apja ügyvéd. Iskoláit előbb szülővárosában, Szamosújváron, majd Nagyszebenben és Kolozsvárott végzi, egyetemi tanulmányokat Budapesten folytat. Szaktárgyai: magyar és német irodalom, esztétika. 1892-ben doktorál. Már egyetemista korában tagja a *Fővárosi Lapok* szerkesztőségének. Számos folyó-, heti- és napilapban publikált. 1892–1895 között tanár. 1896 januárjában ő nyeri el a könyvtári segédi állást. Haláláig a könyvtárban dolgozik. Kiemelkedő elméleti munkásságot fejt ki a bibliográfia területén. Nevéhez fűződik a Széchényi Könyvtár Kézirattárának a Levelestár megszervezése. Több nyugat-európai ország könyvtári szervezetét tanulmányozta, részt vett az 1897. évi brüsszeli és az 1900. évi párizsi bibliográfiai kongresszuson. (Vö. GALAMBOS Ferenc: *Esztegár László 1870–1905*. = Könyvtáros 1979. 4. sz. 233–234. – MÓRA László: *Aki a tizedes osztályozást elsőnek ismertette hazánkban*. = Könyvtáros 1979. 8. sz. 471.)

FÜLÖP ÁRON (1861–1920). A gimnáziumot Székelyudvarhelyen végzi, majd tanulmányait a budapesti egyetem bölcsészettudományi karán folytatja. Szaktárgyai: magyar és latin nyelv és irodalom. Tanár Hódmezővásárhelyen, majd Szatmárnémetiben. Budapesten az országos közoktatási tanácsnál mint díjnok dolgozott, amikor a könyvtári segédi állásra pályázik. Vizsgáját a bizottság egyhangúlag nem tartotta elfogadhatónak. Később költői munkásságot is folytat.

FÜLÖP SÁNDOR (1858–?). Tanulmányait a pozsonyi evangélikus gimnáziumban folytatja, majd ugyancsak Pozsonyban evangélikus teológiai végzettséget szerez 1880-ban. Különböző lapok szerkesztője (pl. *Magyar Házi Kincstár*), maga is sokat ír (tárcákat, ismeretterjesztő cikkeket). *Államnevelészet* címmel önálló munkája jelenik meg. 38 évesen pályázik a könyvtári segédi állásra. Fejérpataky dicséri széleskörű nyelvtudását, vizsgájáról így szól: „Feleleteiből kiváló képesség, nagy olvasottság és tájékozottság tűnt ki.”

HAVRÁN DÁNIEL (1873–1958). Középiskoláit Rozsnyón és Késmárkon végzi. A budapesti egyetem bölcsészettudományi karán folytat tanulmányokat, szaktárgyai: történelem, földrajz, magyar nyelv és irodalom. Több féléven át hallgat paleográfát. Tanárjelöltként lesz a könyvtár napidíjas gyakornoka, 1896 júliusában pályázik a levéltári állásra. Ekkor nem nyeri el, de 1898 júniusában mégis a könyvtár munkatársa lesz, s főkönyvtárnokként innen megy nyugdíjba 1934-ben. Kisebb szakcikkei jelentek meg többek között a *Magyar Könyvszemlében*.

HOLLÓ ISTVÁN (1849–?). Középiskoláit Székesfehérvárott végzi, a veszprémi papnevelőt otthagyja, majd jogász, nevelő és katona; végül a budapesti egyetem bölcsészettudományi karán végez, szaktárgya a magyar nyelv és irodalom. Tanári pályája során (Sopron, Székesfehérvár, Szolnok) tanít latint és történelmet is. 22 évi szolgálat után nagyothallása miatt nyugdíjazták 1895-ben. 47 évesen pályázik a könyvtári segédi állásra. Pedagógiai cikkeket írt.

HORVÁTH SÁNDOR (1872–?). Középiskoláit Sopronban, Pozsonyban és Budapesten végzi, majd a budapesti egyetem bölcsészettudományi karán folytat tanulmányo-

kat. Szaktárgyai: történelem és segédtudományai. 1894-ben napidíjas a könyvtár levéltári osztályán, majd önkéntes katonai szolgálatra jelentkezik. Még mint katona pályázza meg a levéltári állást 1896 júliusában, de azt nem nyeri el. Vizsgáját a bizottság csak szótöbbséggel fogadja el. Később az országos Levéltárba kerül, 1918-ban már országos levéltárnok. Szakterületén számos cikket publikált, önálló művei is vannak.

DR. PAP KÁROLY (1872–1954). Apja református lelkész. Középiskoláit Nagykörösön, az egyetemet Kolozsvárott végzi. Szaktárgyai: magyar irodalom, művészettörténet, esztétika. 1894-ben doktorál. Már egyetemista korában pályadíjakat nyer. Tanár Kolozsvárott, majd Budapesten. A könyvtári segédi állásra pályázik, de a kulturális minisztériumtól egyidejűleg külföldi tanulmányi ösztöndíjat kapott, így az állást azonnal nem is tudta volna elfoglalni. Két évi külföldi tartózkodás után (Olasz- és Németország) tanár Budapesten. Számos cikket publikált.

SZELKE JÓZSEF (1862–?). Középiskolai tanulmányait Brassóban és Gyulafehérvárott végzi, ugyanitt nyer teológiai képesítést. Mint katolikus lelkész szolgál Erdélyben több helyen. Amikor 1896-ban a könyvtári segédi állásra pályázik, mint „volt pap” szerepel.

DR. VARJAS ISTVÁN (1868–?). A gimnáziumot Szabadkán végzi, a budapesti egyetem bölcsészettudományi karán egy évet tölt, majd tanulmányait külföldön folytatja. (Münchenben három évig, Erlangenben fél évig.) Doktorál 1895-ben. Szaktárgyai: latin, művészettörténet, esztétika. Tanár Budapesten, amikor pályázatát benyújtja előbb a könyvtári, majd a levéltári állásra. Vizsgáját a bizottság szótöbbséggel csak doktori címére való tekintettel fogadta el.

SOMKUTI GABRIELLA

Magyar irodalom az Österreich-Ungarns Zukunft (1916) című bécsi és az Ungarns Zukunft (1917–1918) című budapesti folyóiratban. Az 1916. februárja és júniusa között Bécsben félhavi megjelent *Österreich-Ungarns Zukunft. Eine Halbmonatsschrift für Politik, Volkswirtschaft und Kultur* című folyóiratot Fred Heller (1889–1949) osztrák újságíró adta ki. Heller, aki regényíróként volt ismert, 1938-ban Uruguayba vándorolt ki, és ott is halt meg.¹ A folyóirat címének olvas-tán rögtön felmerül a kérdés, mi volt az értelme osztrák–magyar közös jövőről beszélni 1916-ban, amikor az I. világháború már több fronton folyt, s amely év novemberében meghalt I. Ferenc József, a Monarchia fő összetartója?

A bevezetőben arról van szó, hogy minden idők legnagyobb háborúja, amely olyan sok szenvedést okozott, hogy évtizedek kelljenek jóvátételére, néhány jó dolgot is létrehozott, ilyen például a Monarchia egysége. A folyóirat célját így fogalmazzák meg a szerkesztőségi közleményben: „A Monarchia mindkét fele egyenjogúságát kifejezésre juttatni, mindazt elősegíteni, ami mind Ausztria, mind Magyarország szellemi és anyagi haladását magával hozza és előmozdítja, keresni azokat az eszközöket és azt az utat, amelyek a sajnos ismétlődő félreértéseket a birodalom mindkét felében megszüntetik, ez kell, hogy ennek a félhavi folyóiratnak az első és fő feladata legyen.” Mert a szerkesztőség véleménye szerint a világháború ezen a viszonyon is sok mindent, és pedig előnyösen meg fog változtatni! „Anélkül, hogy egyetlen pillanatig is a nemzetiségek elnyomására vagy politikai, szociális és gazdasági jogainak szűkítésére gondolnánk, a következő programot valljuk magunkénak: Ausztriában a németiségé, Magyarországon a magyarságé kell hogy legyen a vezető

¹ Heller, Fred. In: *Deutsches Literatur-Lexikon*. Begr. v. Wilhelm KOSCH. Bern und München, 1990, Bd. 7, 835.